

Naplójegyzetek IV.

Minden történet tanítás

Minden történet tanítás. Az igaz történet igaz tanítás, a hazug történet hamis tanítás. Az igaz tanítás valódi tudáshoz juttatja megismerőjét. A hazug történet pedig zavaros tudáshoz, téves ismeretekhez vezet. Ezért nem mindegy, hogy például mit olvasunk, mit nézünk a képernyőn, hogy mi vésődik bele az elménkbe.

Az igaz történet többféle tudást is közvetít: történetit, bölcséletit vagy erkölcsit. A hazug történet minden területen félrevezető: hamis történeti helyzetet rajzol, és nem vonhatunk le belőle érvényes erkölcsi következtetéseket sem. Inkább összezavarja meglévő ismereteinket is, nem ismerhetjük fel általa azt, ami élni segít, azt, ami az életben igazán fontos.

Az igaz történetek többnyire valós korszakban játszódnak le, meghatározzák őket a korra jellemző körülmények. Hogy egy mindenki által ismert példával éljek: amikor az egri várat megtámadták a törökök, az asszonyok forró szurkot öntöttek a falakat megmászni igyekvő katonákra. Már ennyiből is kiderül, hogy olyan korban játszódik ez a történet, amikor várakba gyűltek össze azok, akik védelmet kerestek a beözönlő ellenség elől, mert saját házaikban, otthonaikban a hódítókkal szemben védtelenek voltak. És az is kiderül, hogy igaza van a közmondásunknak: ha rövid a kardod, toldd meg egy lépéssel. Az egri asszonyoknak nem volt kardjuk, nem volt puskájuk, de megtalálták a maguk harci eszközét, amely ott és akkor hatásosnak bizonyult. De nemcsak történeti ismereteket nyújtanak az igaz históriák, hanem erkölcsi tanulságokkal is szolgálnak. Például azzal, hogy akik egyenként nem tudták megvédeni magukat és családjukat, összefogva, közös erővel határt tudtak szabni az

invázióknak, évekre, évtizedekre visszavetették a hódító seregeket. Sorsuk kihívása volt, hogy vagy együtt megvédik magukat, vagy egyenként elvesztik mindenüket, jaj lesz nekik, mert gyengének bizonyultak, mert vereséget szenvedtek.

Tulajdonképpen ilyen egyszerű és könnyen megadható a válasz arra a kérdésre, hogy miért is szeressük a hazánkat. Nem csak ezért, mert mindent tőle kaptunk: a szüleinket, az anyanyelvünket, az otthonunkat, a tudásunkat, a barátainkat. De főleg azért, mert itt találunk olyan társakra, akikkel közös a múltunk, a hitünk, közösek az érdekeink és értékeink, akikkel együtt képesek leszünk megvédeni azt, ami fontos az életünkben.

Ezért furcsa, hogy gyakran idejétmúltnak tartják a haza és a hazaszeretet fogalmát. Ha a tudatunkból, az érzelmvilágunkból hiányzik ez a fogalom, olyanok leszünk, mint a gyökeréből kiszakadt növény, az ördögszekér, amelyet száraz kóróként, hosszú kilométereken át űz, kerges a pusztában a szél: nincs, akivel megoszthatnánk a sorsunkat, akikkel együtt kérhetnénk a Teremtő segítségét. Kiszolgáltatottak leszünk, mert elveszítjük a jövőbe vetett hitünket, az életünk értelmét is.

Épp tegnap ünnepeltük egyik igaz, bár tragikus, nagy történetünk évfordulóját: a tizenhárom aradi vértanú napját. Nemzeti gyásznapi ez, de a hősök pusztulása ellenére sem sugall csüggedést. Az is a tanulsága, persze, hogy a leghősiesebben harcoló sereg is elbukhat az ellenséges összefogással szemben. De a vértanúk emléke messze világító fényforrásunk is: azt bizonyítja, hogy ilyen hősi fokon is lehet szeretni és szolgálni a hozzánk tartozókat, az otthonunkat, a hazánkat. Arra tanít, hogy akik egy közösség megmaradásáért küzdenek, azoknak sem az életük, sem a haláluk nem értelmetlen: pél-

damutatásuk fennmarad, mint a lelkerő, a bátorság, az emberi nagyság örök példája, amelyhez mindannyian mérhetjük magunkat.

A fától az erdőt

Valószínű a mindenfelől özönlő sok rossz hír hallatán mindannyiunk fejében megfordul a gondolat, hogy milyen szerencsénk is van, amikor bennünket most épp megkímél például a szélsőséges időjárás, amikor szeretteink közül senkit sem ér utol valamilyen komoly betegség vagy baleset. Milyen szerencsénk is van, ha nem kell a háború mindennapos veszélyeit, nélkülözéseit, borzalmait elviselnünk!

Bizony, a jövő fontolgatása közben, többször is eszembe jut, hogy nem tudunk elégszer hálát adni a Jóistennek, amikor rendkívüli megrázkódtatások nélkül telik az életünk. Hiszen mások sem, a világon egyetlen nép sem érdemelte ki a bajt, a háborút, egyetlen ember sem érdemli az otthona, a szerettei elvesztését! Mégis, naponta megtörténik valakikkel valahol.

Ahogy hányszor, de hányszor megtörtént már velünk is, és a szüleinkkel, nagyszüleinkkel is! Amikor itt, a Kárpát-medencében is, Európában is háborúk pusztítottak! Nincsenek még olyan mesze a 20. század nagy katasztrófái: az első és a második világháború borzalmas pusztításai, többmillió embervesztései. Az országra rászabdult betegségek, a spanyolnátha milliányi halottja, köztük számolatlanul az asszonyok és a gyermekek. Vagy azok az 1919-ben, 1944-ben, 1949-ben, 1956–57-ben ismételt bekövetkezett tragikus hónapok, évek, amikor a magánéletet sem kímélte a politikai agresszió, válogatás nélkül szedték áldozataikat a terrorlegények, a fegyveres megszállók, az állam kíméletlen hatalmát a védteleneen gyakorló politikai fanatikusok, a mindenkire és mindenre szemet vető bűnözők! Mindez elviselhetlenné tette az egyszerű, munkából élő kisemberek mindennapjait, mérhetetlen anyagi és emberi veszteségeket okozott nálunk is. Ahogy halljuk és látjuk, hogy folyamatosan okoz ma is más országok, más földrészek polgárainak.

„Megbűnhődte már e nép a múltat s jövődőt” – énekeljük a Himnusz szavait, de meg kellett tapasztalnunk, hogy abban a csaknem 200 évben

is, amennyi eltelt azóta, hogy ezt nagy költőnk, Kölcsey Ferenc megfogalmazta, hány és hány újabb katasztrófát hozott számunkra a történelem!

Tudjuk, hogy a múlt sok baja és gyásza nem véd meg senkit, bennünket sem, a jövő veszedelmeitől. Különösen nem, ha a megpróbáltatások lélekben nem megerősítettek, közösségünkben nem összeforrasztottak, hanem elcsüggesztettek, tartásunkban megroppantottak minket. Az újra és újra feltámadó emberi agressziót, az érdekek vezérelte rablőháborúkat csak az erős és összetartó közösségek tudják megfékezni, túlélni; az elszenvedett veszteségeket csak az egymás iránt részvétet érző, egymás szenvedéseit számontartó, jóvátenni igyekvő társak tudják elviselhetővé tenni.

Mi itt, a Kárpát-medencében jelenleg békében és viszonylagos jómódban élhetünk, de azért egyáltalán nem érezhetjük páholyban magunkat. Ezért fontos, hogy ne csak a magunk sorsával, de a hozzánk tartozókkal, a velünk egy nyelvet beszélőkkel és egy történelem súlyát hordozókkal is mindig törődjünk. (És az is kell, hogy ne mulasszunk el százszor is hálát adni a könyörületes Istennek azért, ha hozzánk most éppen nem köszöntött be semmiféle tragédia.)

Segítőkétségben sokszor bizonyítottunk már: a világ túlsó végén történt katasztrófák áldozatai számára is nagylelkűen adakozunk. Úgy érzem azonban, hogy a hálaadásban kevésbé gyakoroljuk magunkat, kevésbé jeleskedünk. Sokszor bármely hétköznapi anomáliára, a villamos késlekedésére, a hosszúra nyúló postai, hivatali, rendelői várakozásra, gyermekünk iskolai problémáira is mérhetetlen indulattal reagálunk. Mintha nem tudnánk megítélni a baj nagyságát, mértékét, trágár kifakadásokkal, istenkáromlással tetézzük azokat.

Pedig a kivezető utat, a segítségként felénk nyújtott kezet is nehezebb megtalálni, ha eluralkodik rajtunk a vak düh, és ahogy mondani szokás, a fától nem látjuk az erdőt.

1956 emlékezete

Gyakran halljuk, hogy az 1956-os magyar forradalomnak és szabadságharcnak nincs a magyar irodalomban méltó tükre. Méltatlan tükre

persze van, mert a Kádár-korszakban biztos befutást jelentett egy író számára, ha az úgynevezett „ellenforradalomról” vagy az úgynevezett „ellenforradalmi csöcselékről” írt. Akkoriban ez volt a hivatalos neve a forradalomnak, a hősöknek és az áldozatoknak. Mára, hála istennek, ezek a művek kikoptak az iskoláskönyvekből, nagyjából elsüllyedt, a múlt „szoborparkjába” került irodalmunknak ez a szegényvonulata. (Habár hazai közönyvtárainkban máig megtalálhatók.)

Annál kevésbé találhatók meg a forradalom hiteles irodalmát jelentő kötetek. Még legnagyobb íróink életműve is 1990 előtti kiadásokban szerepel legtöbbször, és ezekből természetesen máig hiányoznak az 1956 októberében vagy a megtorlás idején keletkezett, a forradalom valóságát megörökítő írásaik. Pedig emlékezetes, nagyszerű versek és elbeszélések születtek ezekben a drámai hetekben, hónapokban is pl. Déry Tibor, Fekete István, Füst Milán, Ignác Rózsa, Illyés Gyula, Kassák Lajos, Örkény István, Sinka István, Szabó Lőrinc, Tamási Áron, Vas István, Weöres Sándor, Zelk Zoltán és még sok más nagy írónk, költőnk tollából.

Hasonló remekművek őrzik a magyar október emlékezetét a negyvenes évek végén vagy a forradalmat követően emigrált írók, költők műveiben is, amelyek többnyire ma is hiányoznak nemcsak a könyvtári polcokról, de a könyvesboltokból és az irodalmi köztudatunkból is. Kivételek szerencsére itt is vannak, ilyenek például Márai Sándor, Wass Albert, Határ Győző vagy Ferdinandy György egyes művei. De nagyon sok kiváló alkotó munkái máig sem érkeztek haza, csak elvétve találunk például bármi olvasnivalót például Bakucz Józseftől, Horváth Elemértől, Domahidy Andrástól és Domahidy Miklóstól, Kolumbán Miklóstól, Makkai Ádámtól vagy Sulyok Vincétől, és folytathatnánk még hosszan a sort.

Ugyancsak hiányoznak az irodalmi köztudatunkból azok a művek is, amelyek a sokat hangoztatott kitétel ellenében mégiscsak az íróasztalfiókokból kerültek elő. Ezek közül egyedül

talán Hamvas Béla életműve vált ismertté, de például Várkonyi Nándor több mint 7000 oldalas irodalmi hagyatéka hiába jelent meg 13 vaskos, szép kötetben 1994-től napjainkig, munkásságának szakmai feldolgozása elmaradt. Persze, ha ugyanazoktól a szakemberektől várjuk számukra az elismerést, akik annak idején a cenzúrát gyakorolták, vagy azt igazoltnak vélték, nem csoda, ha nem jutunk előbbre.

A 2006 októberében, a forradalom 50. évfordulóján tapasztalt, máig teljes egészükben felderítetlen tragikus események – amikor a jubileumot ünneplő tömeget erőszakkal verte szét a szocialista kormány rendőrsége – mintegy ráébresztették a magyar értelmiség és a politikai élet számos, meghatározó szereplőjét, hogy ha ez megtörténhetett, akkor a magyar társadalom nincs még túl a forradalom leverésének és a megtorlásoknak a következményein.

Ezért hirdette meg 2016-ban a polgári kormányzat a 60. évfordulóra az 1956-os forradalom és szabadságharc emlékévét, amelynek pályázatait, a legkisebb közösségektől a legnagyobbakig, az egész társadalom emlékezetének felébresztését tűzték ki célul.

És valóban, sok száz hiteles visszaemlékezés, film, dokumentumkötet jelent meg azóta, emlékművek készültek, kiállítások, számítógépes alkalmazások adtak módot a helyi történetek megörökítésére, megismerésére, a hosszú időn át elfojtott emlékek kibeszélésére. Sor került és kerül azóta is a hősök és mártírok megnevezésére, szerepük elismerésére, jelentőségük tudatosítására azon nemzedékek számára is, amelyek eddig nem ismerhették meg a múlt század magyar történelmének igazi arcát. Az utolsó, a huszonnegyedik órában történt mindez, de megtörtént és megtörténik, és reményt ad arra, hogy végre a köztudatba, az oktatásba, de a háttáron inneni és túli mai magyar társadalom mélyrétegeibe is eljut az '56-os forradalom fényes 12 napjának és a rákövetkező kegyetlen megtorlások éveinek hiteles, valóságos története.